

הרב משה מנחם הכהן שפירא

שיבת 'תפארת ציון' ב"ב

מזכירין קריעת ים סוף - ביציאת מצרים

כתיב (שמות יא, כ): "דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו, ואשה מאת בעלה, כלי כסף וכלי-זהב". וגו'.

ואמרו בגמ' (ברכות ט.) אין "נא" אלא לשון בקשה. א"ל הקב"ה למשה: בבקשה בך. לך אמור להם לישראל: בבקשה מכם שאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב, כדי שלא יאמר אותו צדיק (א"א): "ועבדום וענו אותם" קיים בהם, "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" לא קיים בהם. אמרו לו: הלואי שנצא בעצמנו. משל לאדם שהיה חבוש בבית הסורים, והיו אומרים לו בני-אדם: מוצאים אותך למחר, ונותנים לך ממון הרבה. ואמר להם: הוציאוני היום ואיני מבקש כלום. ע"כ.

הק' הגר"א (קול אליהו): תמוה מאד מה זה שצריך לבקש מישראל שישאלו משום אחד יאמר אותו צדיק וכו'. וכי אם לא יאמר א"צ לקיים הבטחתו?

ואשר נראה בזה. דהנה רש"י פי': "דן אנכי" - בעשר מכות. וכ"ה בב"ר (מד, כ): "אחר כך" אין כתוב כאן אלא "אחרי כן" משאביא עליהם 'עשר מכות', ונאמר "כ" יצאו ברכוש גדול. ולפי"ז הפירוש 'יצאו' היינו היציאה מארץ-מצרים.

אולם בתרגום יונתן ב"ע כתב: ואוף ית עמא ד'פלחון ד'יין אָנא 'בְּמִאֲתָן-וְחִמְשִׁין' כִּי יִמְן בְּתֵר כִּן יִפְקֹן לְחִירוֹתָא בְּנִכְסֵין סְגִיָּין. הרי ד'דן אנכי' הוא בר"ן מכות שקיבלו המצריים על הים.

ועי' בילקו"ש (בשלח ס' ר"ל, י"ד): "וישובו ויחנו לפני פי החירות" - כאן נתקיים בהם: "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול". אמר הקב"ה: זו היא הבטחה שהבטחתי לו. וחזרו לחירותם, שכל כסף וזהב שכנס יוסף היה נתון בבעל צפון, וכשחזרו נטלהו. שנאמר: "כפי יונה נחפה בכסף". ע"כ.

כבואר דההבטחה שנאמרה בברית בין-הבתרים: "ואח"כ יצאו ברכוש גדול", היתה בתקיימת 'בלא ששאלה אשה מרעותה', אלא או 'בביזת הים' כמש"כ ביתב"ע, או ב'פי חירות' לשיטת הילקו"ש.

אלא משום 'שלא יאמר אותו צדיק' שיסבור ש'יצאו ברכוש גדול' הוא ביציאה של ים-ניסן, ולא על שפת הים, או על פי החירות. לכך אמר: "דבר-נא" - שלא יאמר אותו צדיק וכו'.

אלא שלדעת היתב"ע דפי' "דן אנכי" – בר"ן מכות. צ"ב מהו ואח"כ "יצאו" ברכוש גדול, הן הם כבר יצאו ממצרים בט"ו בניסן?

והנה כתב המג"א (או"ח ס' ס"ז): איתא בגמ' שאם יאמר הלכה שמוזכר בה יציאת מצרים יצא. ונ"ל דכ"ש אם אמר 'שירת הים' דיצא. עכ"ל.

וכתב בהגרע"א (שם): חתני הגאון מו"ה משה נ"י אבדק"ק פרעסבורג בתשובה הנדפסת בס' ים התלמוד' השיג ע"ז. דרחמנא קפיד "תזכור יום צאתך", ולא יום קריעת ים סוף. ולענ"ד אמת בפיו דלהדיא איתא בשמו"ר (פכ"ב-ג) וז"ל: שנו רבותינו הקורא את שמע צריך להזכיר קרי"ס ומכת בכורות באמת-ויציב. ואם לא אמר מכת בכורות לא יצא. עכ"ל.

והנה הכי איתא התם: ומה בין 'יציאת מצרים' – לקריעת ים סוף? (שחייבה תורה להזכיר זה ולא זה. ע"י). אלא שיציאת מצרים קשה, שנאמר (דברים ד'): "או הנסה אלוקים לבא לקחת לו גוי מקרב גוי באתות ובמפתים ובמלחמה וביד חזקה ובזרוע נטויה ובמוראים גדולים וגו' לעינך". תדע לך שזו קשה מזו, שביציאת מצרים כתיב: "אנכי ה' אלוך אשר הוצאתיך", אבל בקי"ס אינו מזכיר את ה'. עכ"ל.

וצ"ב הן מבואר בהגדש"פ שעל הים לקו המצרים יותר מאשר לקו בארץ מצרים, ואמאי יצא"מ קשה, יותר מקרי"ס?

ופי' בע"י שם עפ"מ שאמרו ב'מדרש תהלים' (קי"ד): "לקחת לו גוי מקרב גוי", א"ר אחא בשם ר' יונתן: מהו "גוי מקרב גוי"? כאדם שהוא שומט את העובר מתוך מעי הבהמה בזמנו (ובשבלי הלקט הגירסא: 'שלא בזמנו'). כך הוציא הקב"ה את ישראל ממצרים. שנאמר: "גוי מקרב גוי", כענין שנאמר: "הקרב והכרעיים" (ויקרא א). למדנו צער לנשמת, מנין אף לשומט? שנאמר: "ויוציא אתכם מכור הברזל ממצרים" (דברים ד'). כאדם שהוא נוטל את האש מתוך הכור שלא בצבת ושלא בסמרטוטין. כביכול, כן עשה הקב"ה לישראל.

אמר רב אבין בשם רב סימון: מהו "מקרב גוי"? שהיו מובלעין בתוך מעיהם, שנאמר: "אזי חיים בלעונו" (תהלים קכד). ואם לחשך אדם לומר: אינו מזכיר 'יציאת מצרים' באותו ענין. הרי הוא אומר: "לולי ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם" (שם), אין 'אדם' אלא מצרים, שנאמר: "ומצרים אדם, ולא א-ל". (ישעיה לא).

ובשהש"ר (ב-ב-ב): "כשושנה בין החוחים כן רעיתי בין הבנות". רבי אליעזר פחר קריה בגאולת מצרים. מה שושנה זו כשהיא נתונה בין החוחים קשה לבעלה להלקט, כך גאולתן של ישראל היתה קשה לפני הקדוש ברוך הוא, הדא הוא דכתיב: "או הנסה אלהים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי". רבי יהושע בשם רבי חנן אמר: 'גוי מקרב עם, ועם מקרב גוי' אין כתיב כאן, אלא 'גוי מקרב גוי', שהיו אלו ערלים ואלו ערלים, אלו מגדלין בלורית ואלו מגדלין בלורית, אלו לובשי כלאים ואלו לובשי כלאים, אם כן לא היתה מדת הדין נותנת שיגאלו ישראל לעולם. אמר רבי שמואל בר נחמן: אלולי

שאסר הקדוש ברוך הוא עצמו בשבועה, לא היו ישראל נגאלין לעולם, הדא הוא דכתיב: "לכן אמר לבני ישראל אני ה' והוצאתי אתכם מתחת סבלת מצרים", ואין 'לכן' אלא שבועה! היאך מה דאת אמר: "ולכן נשבעתי לבית עלי". ע"ש.

ומדקאמר: "אלו ערלים ואלו ערלים" ע"כ איירי קודם שיצאו ממצרים, שהרי בניסן כשיצאו מלך, כדכתיב (יחזקאל טז-ו): "ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמייך", וכתב הרמב"ם (פי"ג מאיסורי ביאה ה"ב): מילה היתה במצרים, שנאמר (שמות יב-יח): "וכל ערל לא יאכל בו", ומשה רבנו ע"ה מל אותם, שכולם בטלו מצות ברית מילה בהיותם במצרים חוץ משבט לוי שנאמר (דברים לג-ט): "ובריתך ינצורו".

ולכן ס"ל להמד"ר דהנס של יציאת מצרים גדול מהנס של קרי"ס שבו כבר היו מהולים.

ואשר ע"כ הקשה רע"א כיון דהנס שבקרי"ס הוא פחות מן הנס שביציאת מצרים, האיך יצא באמירת "אז ישיר" ידי הזכרת 'יציאת מצרים'?

אולם יעוי' במכילתא (פ"ו): "ויושע ה' ביום ההוא" – כציפור שהיא נתונה ביד אדם שאם יכבוש ידו מעט הוא חונקה. וכו'. וכאדם שהוא שומט את העובר ממעי פרה [שלא בזמנו. שבלי הלקט] שנאמר: "או הנסה אלקים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי". שאין ת"ל "לקחת לו גוי מקרב גוי". אלא כאדם שהוא שומט העובר ממעי הפרה (מפרש "מקרב" – כמעט פרה) ויוציא אתכם מכור הברזל. ע"כ.

וצ"ב מ"ט חשיב להו ישראל כשהיו על הים 'כציפור שהיא נתונה ביד אדם שאם יכבוש ידו מעט הוא חונקה'. הן כבר יצאו ישראל מארץ-מצרים בט"ו בניסן?

ונראה בביאור הדבר, דהנה איתא ב'זוהר חדש' (ר"פ יתרו) וז"ל: "אנכי ה' – שאל רבי יוסי הקטן מן החברים מרשב"י וכו': זה שהקב"ה מזכיר את ישראל בכל מקום ומקום: "אנכי ה' אלוך אשר הוצאתיך מארץ מצרים". – אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים" איזה יתרון מלמדנו בזה, הלא תנאי שלם הוא זהו שאמר לאברהם: "כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם וגו' ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" א"כ למה לו להזכיר להם הדבר בכל מקום ומקום? א"ל: בא וראה בני, הקב"ה לא התנה עם אברהם אלא שיוציא את ישראל 'מגלות מצרים', ולא שיוציאם מתחת 'שיעבוד אלהים אחרים'. כי ודאי כשהיו ישראל במצרים נטמאו וטנפו את עצמם בכל מיני טומאה, עד שהיו שוכנים תחת מ"ט כוחות הטומאה והקב"ה הוציאם מתחת שיעבוד של כל הכוחות. ע"כ.

ופירש בעל 'חיי אדם' בהגש"פ 'תולדות אדם': היו נשמות ישראל הקדושות משוקעים בעמקי טומאת 'שר של מצרים', והשר נקרא 'מצרים' כמשפ"ש (שמות יד-י): "והנה מצרים נוסע". (והוא עפ"י שמו"ר טו-טו. ע"ש). כי באמת היד החזקה לא היתה נגד פרעה יתוש חלש, רק על השר הנקרא 'מצרים' שתפס בכל הנשמות הקדושות וכאשר נבלעו הנשמות למעלה ביד איזה שר, אזי למטה הגופים משועבדים תחת אומתו, ולכן

נאמר בקרי"ס: "וירא ישראל את מצרים מת". ואמרו ז"ל שהוא השר שהיה צדק. כתבת "וענו אותם ת' שנה", ועדיין נשאר ק"ץ שנים. והקב"ה שופט אמת, ולכן היה צריך 'יד חזקה' להוציאם שלא בזמנם, וזהו "עבדים היינו לפרעה" - שיעבוד הגוף. "במצרים" שיעבוד הנפש. עכ"ד.

נמצא שעד שלא מת שר של מצרים על שפת-הים, היו נשמות ישראל משוקצות בטומאת מצרים, וכדי להוציא נשמה הבלועה בתוך טומאה, ה"ז כשומט עובר קודם זמנו ממעי אמו.

ובזה מבואר היטב מש"כ התיב"ע (שם יד-ל): "ויושע ה' ביום ההוא את ישראל מיד מצרים" - ופריק - ושזיב ה' ביוםא ההיא ית ישראל, עכ"ל. תרתי קתני: "פריק ושזיב". הן משיעבוד הגוף, והן משיעבוד הנפש.

ובזה מדוקדק מש"א בברכות ק"ש: "ממצרים גאלתנו" - משר של מצרים משיעבוד הנפש, "ומבית עבדים פדיתנו" - שיעבוד הגוף להיות עבדי פרעה.

ואשר לכך ס"ל לתיב"ע: ד"ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" לא אחר היציאה מארץ מצרים קאמר, אלא אחר 'קריעת ים סוף', שרק אזי יצאו מתחת יד שר של מצרים וממילא יצאו משיעבוד הגוף כמש"כ החיי אדם - דהא בהא תליא.

אולם בשמו"ר (שם) אמרו: דלכך מדכירינן קריעת ים סוף ביציאת מצרים, שעד אז 'לא האמינו' - דרק על הים נאמר: "ויאמינו בה'", והמדרש קאי לשיטתו ד"אחרי כן יצאו ברכוש גדול" קאי כשיצאו 'מארץ מצרים'.